En nu zegge men niet, dat deze uitnoodiging van de professoren in de Theologie aan de Vrije Universiteit alleen geschiedt, omdat de Synode overtuigd is dat deze professoren Gereformeerd zijn in hun belijdenis en zij prijs stelt op hun adviezen. Vooreerst worden ze niet als *adviseurs*, maar als *leden* der Synode uitgenoodigd en nemen ze aan alle handelingen der Synode deel. En in de tweede plaats zou het zeer de vraag wezen, of de Synode een hoogleeraar aan een Rijksuniversiteit, al was hij beslist Gereformeerd en al zou zijn advies zeker waarde hebben, als lid ter Synode zou uitnoodigen. Immers van zulk een hoogleeraar zou niet kunnen gezegd worden, dat hij »den dienst der doctoren" voor de Gereformeerde Kerken vervult. Hij is niet verbonden aan een Gereformeerde Universiteit, maar aan een neutrale Hoogeschool, en deze Hoogeschool staat met de Gereformeerde Kerken in geen het minste verband en dient ook niet voor de opleiding van de Dienaren des Woords in onze Gereformeerde Kerken. In het uitnoodigen ter Synode van de Hoogleeraren der Vrije Universiteit ligt dus wel degelijk de erkenning, dat deze hoogleeraren voor onze Kerken evengoed als de Hoogleeraren der Theologische School den »dienst der doctoren" vervullen, waarvan onze Kerkenorde spreekt.

DR. H. H. K.

Voor Kootwijks scholen.

In hartelijken dank ontvangen van N. N. te Rotterdam *f* 10.

Ds. J. H. HOUTZAGERS, *voorzitter*.

Leestafel.

DR. G. CH. AALDERS. Dienaar des Woords bij de Geref. Kerk te Ermelo. SPOREN VAN ANIMISME IN HET OUDE TESTAMENT? J. H. Kok — 1914 — Kampen.

ANIMISME, waar animus dat is »ziel« of »geest« inzit, is een vaktern uit de godsdienstwetenschap.

De term is dubbelzinnig: want òf men duidt er mee aan een soort primitieve wereldbeschouwing waarbij men allerlei voorwerpen voor »bezield« houdt, zoo ongeveer als 'n kind doet, dat zich kwaad maakt op 'n stoel waaraan het zich gestooten heeft, òf men duidt er mee aan de vereering der dooden, bepaaldelijk der zielen of geesten van gestorven verwanten en voorvaders. Doet men het laatste, dan spreekt men gewoonlijk van »geestenvereering« e. in de godsdienstwetenschap noemt men dat Animisme veelal SPIRITISME.

Bij het Animisme in den zin van »geestenvereering« denkt men zich die geesten of zielen der gestorvenen als rondwarende en zich soms aan de levenden vertoonend, maar ook wel als woning kiezend in allerlei voorwerpen. De vereering van 'n natuur- of een kunst-voorwerp waar men meent, dat dan zulk een geest van 'n gestorvene in-zit, duidt men aan als FETISISME, doch met dienzelfden naam wordt ook aangeduidt de vereering van dergelijke voorwerpen waarin men meent, dat 'n geest zit, zonder dat men daarbij denkt aan den geest of ziel van een gestorvene.

Met Animisme in den zin van »geestenvereering« en dan bepaaldelijk van Fetisisme in den eersten zin, alzoo van het zitten *in* een voorwerp, bepaaldelijk 'n natuurvoorwerp, is ten nauwste verwant, is er een eigenaardige vorm van: het TOTEMISME. Onder 'n *Totem* toch verstaat men 'n dier of 'n plant, waarin men zich den geest of de ziel van den vader van 'n stam belichaamd denkt.

* * *

Dit Animisme nu, zoo in den zin van primitieve »wereldbeschouwing«, als in den zin van »geestenvereering", die zich dan weer verbijzondert als Spiritisme, Fetisisme en Totemisme is door reizigers en zendelingen, die onder de z.g. natuur-volkeren verkeerden, waargenomen.

Aan dit waarnemingsfeit verbindt zich echter nog een ander.

De studie van de religies der cultuur-volkeren, van z.g. »historische godsdiensten«, leidde tot de waarneming van sporen in die religies van Animisme en wel in den bovengenoemden tweeërlei zin.

Uit dit, alzoo langs tweeërlei weg, verkregen waarnemingsfeit is nu, althans door sommige beoefenaren van de godsdienstwetenschap, de gevolgtrekking afgeleid, dat de religie zou zijn ontstaan uit ANIMISME.

* * *

Alle wetenschap en dus ook die welke den godsdienst of de religie tot voorwerp van onderzoek heeft, ontstaat uit waarnemen èn denken. Maar, wijl ieders denken beheerscht wordt door zijn vóór-oordeelen, of de beginselen waarvan zijn denkend Ik uitgaat, kan het niet anders of men moet, zelfs bij even nauwkeurige waarneming van de feiten, bij zijn denken over die feiten, tot verschillende gevolgtrekkingen komen.

Wie nu, gelijk met veel beoefenaars van de godsdienstwetenschap metterdaad het geval is, zijn denken laat beheerschen door de z. g. EVOLUTIE of de hypothese dat alles, zoowel in de natuurlijke als in de geestelijke wereld, zich van het lagere tot het hoogere heeft ontwikkeld, — moet dan wel, met betrekking tot de religie, tot de gevolgtrekking komen, dat 't ook hier ging van lager tot hooger. En, wijl op het standpunt der EVOLUTIE, voor REVELATIE of Openbaring, althans in den zin van BIJZONDERE Openbaring, geen plaats is, wordt daar het specifiek verschil tusschen *ware* en *valsche* religie in een graduëel verschil tusschen *lagere* en *hoogere* omgezet.

Zoo komen, dan wel niet alle, maar toch sommige dezer beoefenaars van de godsdienstwetenschap tot de gevolgtrekking, dat ook, wat voor ons, die gelooven, dat God, zooals de schrijver van den Hebreër-brief zegt, »voortijds veelmaal en op velerlei wijze tot de vaderen gesproken hebbende door de profeten, in deze laatste dagen tot ons gesproken heeft door den Zoon«, — de eenig *ware* religie is, zou ontstaan zijn uit ANIMISME.

Ik spreek hier met opzet van sommigen.

Niet alle beoefenaars toch van de godsdienstwetenschap, die op het standpunt der EVOLUTIE staan, komen tot deze gevolgtrekking, achten haar althans niet zoo zeker.

Zoo schreef niemand minder dan Prof. TIELE, de grondlegger van de godsdienstwetenschap ten onzent, zeer omzichtig: »Het is niet zeker of de hooger staande historische godsdiensten, voordat zij het standpunt van ontwikkeling bereikten dat zij in de geschiedenis innemen, in een voorhistorisch tijdperk een periode van *Animisme* doorloopen hebben, zooals dat nu bij onbeschaafde volkeren voorkomt. De sporen van zulke animistische voorstellingen en gebruiken die zij nog vertoonen, zouden door assimilatie in het verkeer met lagere rassen verklaard kunnen worden". (HOOFDTREKKEN DER GODSDIENSTWETENSCHAP, p. 20).

* * *

Minder omzichtig dan TIELE zijn echter andere beoefenaars der godsdienstwetenschap zoo in het buitenland als ten onzent, en tot de laatste kategorie behoort dan met name Prof. B. D. EERDMANS te LEIDEN, en dat o.m. blijkens zijn rectorale rede ten vorigen jare uitgesproken: DE BETEEKENIS VAN HET OUDE TESTAMENT VOOR ONZE KENNIS VAN DE GEDACHTENWERELD DER OUDHEID.

Het is in deze rede, dat de hoogleeraar met betrekking tot den O. Tischen godsdienst, zich, zooals DR. AALDERS zegt, »als den jongsten kampioen voor de Animistische hypothese heeft doen kennen, zij het ook weder in belangrijk gewijzigden vorm".

Voor Prof. EERDMANS is genoemde hypothese, — want dat de religie ontstaan zou zijn uit Animisme, is metterdaad een allerminst door waarneming en denken tot zekerheid geworden en ook niet een door alle evolutionistisch gezinden aangenomen onderstelling — tot een obsessie geworden. Het is hem een dwangvoorstelling waarvan hij zich niet los kan maken. Overal in het O. T. ziet hij sporen van Animisme. En daar niet alleen.

EERDMANS toch besloot zelfs, zooals AALDERS op p. 18 herinnert, zijn rectorale rede met eene Animistische verklaring van de belijdenis van den Messias, die als Gods Zoon op aarde komt en van de leer der wedergeboorten, van de afsterving van den ouden en de opstanding van den nieuwen mensch.

* * *

Vooral nu tegen EERDMANS richt zich dan ook het betoog van onzen DR. AALDERS waarbij de vraag: »Sporen van Animisme in het Oude Tetament?" ontkennend tracht te beantwoorden.

Hij verdeelt daartoe de argumenten die men voor sporen van Animisme in het O. T. aanvoert, in vier groepen.

»De eerste wordt gevormd door die argumenten welke ontleend worden aan de voorstellingen van en de gebruiken die in betrekking staan tot den *dood*. Hierbij, zoo schrijft hij, dienen ter sprake te komen de O.-T.ische voorstellingen aangaande de ziel des menschen en den toestand der ziel na haar verscheiden uit het lichaam, waartoe met name de onderscheidene toegelaten zoowel als verboden rouwgebruiken, de nekromantie, en dergelijke aan een nader onderzoek moeten onderworpen worden.

De tweede groep is die welke geacht wordt sporen van *Fetischisme* te kunnen aanwijzen, in de vereering van heilige plaatsen, bergen, bronnen, steenen, boomen en dieren. De laatste moeten dan met name voor het *Totemisme* pleiten. En een bizonder gebruik wordt hierbij nog gemaakt van de persoons- of stammamen, die diernamen zijn of daarmede zijn samengesteld.

De derde groep bestaat uit die bewijzen, welke gezocht worden in den naam en het begrip EL en ELOHIM.

Terwijl de vierde groep omvat verschillende *andere religieuze of met de religie verband houdende gebruiken*, als: het offer, de wijding of heiliging, het Mazzoth-eten, het verbod der vereeniging van ongelijksoortige stoffen of dieren, en andere meer».

* * *

Ik heb met groot genoegen deze logische en naar zuiver wetenschappelijke methode bewerkte studie van onzen O. Tieus AALDERS gelezen, en het wil mij voorkomen, dat hij, in den weg van nauwgezet exegetisch onderzoek, heeft aangetoond, dat wat men als argumenten voor het voorkomen van sporen van Animisme in het O. T. aanvoert, als zoodanig nog niet behoeft te gelden.

Al is dit zooals hij zelf zegt »vrijwel een negatief resultaat".

En ook wil het mij voorkomen, dat hij niet te veel beweert wanneer hij schrijft: »Wat door de slotsom van ons onderzoek echter wel is uitgemaakt, is dit, dat de gebruikelijke beschrijving van de Animistische basis der Israëlitische religie elken *feitelijken* ondergrond mist«.

Natuurlijk kent en maakt ook AALDERS bij Israël het onderscheid, waarvan ook BAVINCK in zijn DOGMATIEK spreekt, tusschen den Volksgodsdienst, die allerlei bijgeloovige en afgodische bestanddeelen bevatte, en den dienst van JAHWE, die door MOZES en zijn volgelingen voorgestaan werd.

Dit onderscheid-maken blijkt ook waar hij in verband met zijn eerste resultaat, het negatieve, zegt: »Daarmede is niet uitgemaakt, dat er nooit sporen van een Animistische denkwijze in Israël geweest zijn«. Of wij dit, zooals AALDERS beweert, »niet meer feitelijk kunnen constateeren« laat ik ter bevestiging of ontkenning aan de mannen van het vak over. Mocht door hen zijn bewering worden ontkend, dan zou wellicht de verklaring van sporen van Animisme in den *Volksgodsdienst*, kunnen gezocht in den weg dien TIELE aanwees, toen hij, zooals ik hier boven reeds citeerde, schreef: »De sporen van zulke animistische voorstellingen en gebruiken zouden door assimilatie in het verkeer met lagere rassen verklaard kunnen worden«.

Dan hoe dit zij, deze in goeden zin apologetische studie van DR. AALDERS verdient ten volle door onze Theologen en Theologanten en door alle anderen, die belangstellen in Theologische onderwerpen, te worden gelezen en bestudeerd.

G.

Uit de Pers.

Ds. Van Helsdingen, van Cubaard, plaatste èn in de *Waarheidsvriend* èn in de *Gereformeerde Kerk* een stuk over de reorganisatie der *Ned. Herv. Kerk*, waaraan we het hier volgende ontleenen:

De Kerk zelve make zich op om de door Christus haar opgelegde taak te vervullen.

Maar zijn de Kerken na een werkeloosheid van bijna een eeuw wel instaat dat te doen?

Zeer zeker, o.i., en ze zullen beter leeren doen, wat ze nog niet goed kunnen. Maar vergeten we 't niet *vallen al loopende wordt 't loopen geleerd*. Geen theorieën alleen over verplaatsing van evenwicht kunnen hierbij baten.

Derhalve niet alleen als Gereformeerden in den Gereformeerden Bond of als Confessioneelen in de Confessioneele Vereeniging, maar als Bedienaren des Goddelijken Woords, hebben de predikanten bij de bediening daarvan de gemeente te wijzen op haar Goddelijke roeping om zich in »leer en leven« als een gemeente des Heeren te openbaren. De ouderlingen te wijzen op hunne Goddelijke roeping, die zij bij hun bevestiging aanvaard hebben om »toe te zien dat geen vreemde leer worde voorgesteld«, om »naarstig wacht te houden, tegen de wolven, die in de schaapskooi van Christus mochten komen,« om getrouw te zijn in de beoefening der kerkelijke tucht, *niet om te verderven, maar om te behouden* en om het Avondmaal huns Heeren zuiver te houden, in dit alles zonder menschenvrees en getrouw als Calvijn, die zich liever door de overheid (schoon Gods dienaresse) liet verbannen, dan tegen den wil zijns Heeren in te gaan.

De ouderlingen moeten gevoelen, dat ook voor 't kerkelijke leven Gods Woord de richtsnoer moet wezen hunner handelingen en dat, zoo men zelf dat Woord bij tijd en wijle ter zijde stelt en krachteloos maakt door menschelijke inzettingen, men niet de gemeenteleden met de noodige klem kan voorhouden, dat zij steeds zullen vragen: »Heere, wat wilt Gij, dat ik doen zal?«

En de gemeenteleden, zoo de ambtsdragers laksch en ontrouw zijn in 't vervullen van hunne roeping, zij mogen niet zwijgen, en hen met de verschuldigde hoogachting als dienaren van Christus vermanen, *hen steeds gedenkende in hunne gebeden*.

Heel de gemeente dus moet in dezen ambtelijk op harc roeping worden gewezen. Maar dat is nog niet alles. Er moet meer geschieden.

De plaatselijke kerken staan niet los naast elkaar. Zij vormen één geheel. Zij zijn organisch met elkander verbonden. Allereerst is er Classicaal, dan Provinciaal, dan Synodaal verband.

De Kerken in Classicaal verband samenkomende, hebben op harc vergadering de belangen der kerken binnen de classis te behartigen, elkander voor te lichten, te vermanen, te ondersteunen, niet 't minst bij de beoefening der tucht.

Door het door DS. Eringa o.a. nidns genoemde »Besturen-systeem van 1816« werd dit alles in hoofdzaak onmogelijk gemaakt. *Maar moeten de kerken 't maar lijdelijk aanzien dat 't zoo is en dat partijen als partijen zich opmaken om haar harc rechten weer te geven?* Neen, zoomaals neen!

De Classicaal vergaderde kerken hebben weleen de handen uit de mouwen te steken!

Maar zullen ze 't kunnen doen? Zeer zeker, en wat ze nog niet goed kunnen doen, zullen ze goed leeren.

Maar wederom, *alleen al loopende leert men loopen: en al doende leert men*.

En waar de officieele classicale vergaderingen daarvoor niet dienen kunnen, waarom zou men zich dan niet met officieuse classicale vergaderingen behelpen?

Vóór 1618 in den strijd tegen de Remonstranten kende men ze in ons vaderland en, in ieder geval tot voor korten tijd, ook nog bij de Gereformeerde Kerken in Frankrijk.

Ds. Lingbeek bracht ze voor eenigen tijd dan ook ter sprake, als een middel, dat aangegrepen zou kunnen worden, als de Synode de voorstellen tot reorganisatie bleef negeeren. Hij voegde er echter aanstonds de waarschuwing aan toe om voorzichtig te wezen, daar ook de doleerenden dit middel hebben aangegrepen.

Maar immers, *indien* de doleerenden met afscheidingsbeginselen waren besmet (waar we hier niet op ingaan,) *dan* is 't immers niet te verwonderen, dat zij ook dit middel misbruiken!

Dan . . . alleen loopende leert men loopen, al doende leert men.

Daarbij, de Synode blijft afkeerig van alle reorganisatievoorstellen.

Derhalve is 't nu de tijd om de kerken op te wekken om ALS KERKEN *vóór in dezen handelend op te treden, zóólang toegelaten mogelijk en niets met 't Besturen-Systeem van 1816 in botsing te komen.*

Hoe nuttig kunnen die officieuse class. vergaderingen dan niet zijn!

Men kan elkander met voorlichting en advies bijstaan bij zoo talloos vele moeilijke tuchtgevallen. Er kunnen referaten geleverd worden over allerlei onderwerpen.

Deputaten benoemd worden tot behartiging van gemeenschappelijke belangen en om de Kerken, die tot nu toe geen afgevaardigden zonden, daartoe te bewegen, om in genabuurde Moderne gemeenten Evangelisatieposten te stichten enz. En zoo dit alles in den Naam des Heeren wordt aangevat, welk een opgewekt kerkelijk leven kan daar niet uit voortspruiten.

Maar . . . de kosten . . . Ach praat mij niet over de kosten. Als de reorganisatie tot stand is gekomen, moeten de kosten toch ook door de Kerken worden gedragen. Wij moeten toch iets over hebben voor onzen Koning Jesus Christus!

Maar . . . de bezwaren . . . Laat ze gelden. Bezwaren zijn er om ze te overwinnen, opdat wij er door gestaald worden.

Doch één ding is beslist noodzakelijk: *Men moet waarlijk reorganisatie willen, overtuigd zijn dat de Kerk als Kerk hier een roeping heeft te vervullen.*

Gereformeerd heeten alleen is hiervoor niet voldoende. Gereformeerd *zijn* echter wil zeggen, steeds tot Reformatie bereid te *zijn*, waar de Heere er ons toeroept, ons onze roeping voor oogen houdt.

Och, dat de voormannen, de moedige kampvechters van den Gereformeerden Bond en van de Confessioneele Vereeniging, in dezen eens de handen ineensloegen, »verzamelen hiezen« en zich ook waarlijk verzamelden, dan zal 't blijken, hoe goed ze op kerkelijk terrein kunnen samenwerken.

Dat ze de *Kerken* eens opwekten om in officieuse Classicale, Provinciaal-Synodale en Generaal-Synodale vergaderingen samen te komen, zooveel mogelijk alles mijdend, wat hen met 't »Besturen-systeem van 1816« in botsing kan brengen, en men zal zien in hoe korten tijd de kerken van zelf dat »Besturensysteem« zullen zijn ontgroeid.

Zelfs de laatste uitvluchten van »onmondigheid en onrijpheid,« worden hem uit de handen geslagen. De *Kerk* heeft dan zichzelven gereorganiseerd in de kracht haars Gods.

Maar *dan moet er aangepakt worden en niet lijdelijk worden toegezien*. De Hoofdbesturen van den Gereformeerden Bond *en* van de Confessioneele Vereeniging moeten dan o.i. de Kerken opwekken om, in officieuse Classicale vergaderingen saam te komen, terwijl de afdeelingen die actie moeten ondersteunen. De bereidwillig saamgekomen Kerken moeten dan niet rusten eer al de Kerken der Classis aan die vergaderingen deelnemen. Zij moeten de officieuse Classes hunner provincie uitnoodigen om provinciaal samen te komen. En de officieus provinciale samenkomsten moeten niet rusten eer men officieus generaal-synodaal komt.

Zoolang men als Vereeniging of Partij samenkomt en handelt, is onze Vereeniging of Partij, MEER NIET, *en 't gaat om de* KERKE DES HEEREN.

Dat men haar nu opwekke!

Och Heere, gord Gij Uwe Kerke aan met wijsheid en kracht uit den Hooge!

*

Natuurlijk verheugen we ons over elk teeken van leven, dat van de Gereformeerde broederen in de Ned. Herv. Kerk uitgaat.

We zullen een actie van dien aard nimmer door te forsche critiek verzwakken, eer ze aanmoedigen.

Hoe ook aangevat, elke actie van dien aard is een teeken van leven, een blijk dat men weigert langer onder den doodelijken geestesdruk van de bedorven atmosfeer te blijven.

Toch mogen we de opmerking niet achter houden, dat zich vergist, wie meent, dat op deze wijze *de Kerk* handelt.

Stel toch al, dat men er in slaagde op die wijze een classis, een provinciale vergadering en een Synode te krijgen, die bij de belijdenis zwoer, zoó niet kan er een Kerkrechtelijk geding opkomen tegen een predikant, die den Naam Gods lasterde en den Christus ontheiligde, of èn Classis èn Provincie èn Synode zou blijken er machteloos tegenover te staan.

De reeele Synode zou den loochenaar der Waarheid maintineeren, en de quasi-Synode zou 't machteloos hebben aan te zien.

Wie vooruit zegt: Nooit strijd tegen de Besturen! verbreekt zelf den boog en kan geen pijl, die raakt, meer afschieten.

Toch juichen we in de actie.

En nog luider zal onze juichtoon zijn, indien men, zijn plan doorzettend, ons in de feiten toonen kan, dat we missen.

Dr. A. K.

Officieele Berichten.

De kerkeraad der Geref. kerk te Grijpskerke, Zeeland, bericht bij deze aan heeren collectanten, dat zij, om met gewenscht gevolg te kunnen werken in de gemeente, zich vier weken te voren met een schriftelijk verzoek hebben te wenden tot den kerkeraad, die over iedere aanvrage zal beslissen.

Namens den kerkeraad:

Ds. J. J. KOOPMANS, *praeses*.
A. GESCHIERE, *scriba*.

Grijpskerke, 30 Maart 1914.

De kerkeraad der Geref. kerk te Alkmaar bericht aan de Geref. kerken van Noord-Holland, dat de e.k. particuliere Synode D.V. zal gehouden worden te Alkmaar, Woensdag 24 Juni.

De classes gelieven de namen hunner afgevaardigden en punten voor het agendum in te zenden vóór 1 Juni a.s. aan het adres van den eerstondergeteekende.

Namens den kerkeraad voornoemd:

Ds. H. MEIJER, *praeses*.
A. S. ESTINGH, *scriba*.

Alkmaar, 1 April 1914.

Classis Brielle.

De classis zal D.V. vergaderen op Woensdag 29 April a.s.

Punten voor het agendum worden vóór of op 15 April ingewacht. Kanaalweg 45.

De roepende kerk van Hellevoetsluis:

P. PRINS, *scriba*.

Hellevoetsluis, 31 Maart 1914.

Kort verslag van de Vergadering der Classis Brielle op 4 Febr. 1914.

Voorz. Ds. v. Lummel, assessor Ds. Dekker, scriba Ds. Esselink. De vergadering wordt op gebruikelijke wijze geopend.

Uit de credentialen blijkt, dat alle kerken wettig vertegenwoordigd zijn. Drie kerken zonden een diaken, dien keurstem verleend wordt. Van Melissant is slechts een diaken afgevaardigd. Deze kerk is thans zonder ouderling.

De notulen worden gelezen en onveranderd goedgekeurd en geteekend.

De Kerk van Melissant heeft handlopening gevraagd voor 't beroepen van een D. d. W.

Op verzoek van den afgevaardigde uit Melissant wordt echter deze zaak thans niet in behandeling genomen.

Ouddorp stelt voor, het verzoek ter Synode te brengen om studenten weer toe te staan een »stichtelijk woord« in de Gemeente te spreken. Met groote meerderheid van stemmen wordt dit voorstel verworpen.

Ingekomen is het verzoek tot emeritaatsverklaring van Ds. D. Smallegange, wegens voortdurende ongesteldheid. Wegens het niet aanwezig zijn van al de daartoe behoorende stukken besluit de vergadering op advies van de Prov. Deputaten, de eindbeslissing over deze zaak uit te stellen tot de volgende vergadering.

Door eenige mansleden van de Kerk van M. is een bezwaarschrift ingediend tegen den Kerkraad van M. wegens het niet afreden van Kerkraadsleden, en het lezen van een predicatie van een predik. niet van de Geref. Kerken, in de samenkomsten der Gemeente. De Kerkenraad acht thans afreding niet profijtelijk. Breedvoerig wordt een en ander besproken. Een voorstel om een commissie tot onderzoek dezer zaken te benoemen, wordt verworpen. De afgev. van M. spreken uit, dat de Kerkenraad zal overwegen of afreding alsnog zal plaats hebben, en dat predicaties als genoemde niet meer zullen gelezen worden in de samenkomsten der Gem.

Bij de rondvraag naar Art. 41 ontvangen enkele Kerken advies, wordt der Kerk van den Briel hulp toegezegd voor den Dienst des Woords, krijgt Rockanje als consulent Ds. van Lummel, en Spijkenisse Ds. Mol.

Van de classis Den Haag is bericht ingekomen, dat aan het verzoek van de classis Brielle om hulp voor den D. d. W. niet kan worden voldaan. De classis Brielle moet zich eerst wenden tot al de Classes in de Prov. Zuid-H. ten Zuiden.

Met blijdschap vernemt de vergadering, dat door de classes Barendrecht, Schiedam en Rotterdam weêr hulp wordt verleend, en hoopt, dat ook de classis Dordt dit doen zal.

Ingekomen is een open brief van A. Sitcur uit 's-Hage. Voor kennisgeving aangenomen.

De vacaturebeurten worden geregeld: Den Bommel in Maart Dr. Greijdanus, in April Ds. Dekker; Melissant in April Ds. Runia, in Mei eventueel een Dienaar des Woords uit de classis Rotterdam; Rockanje in Maart eventueel een Dienaar des Woords uit de classis R., in April Ds. van Anken; Tinte in April eventueel een Dienaar des Woords uit de classis R., in Mei Ds. Diemer; Hellevoetsluis in Maart Ds. Goslinga; N.-Helvoet in Mei Ds. van Duijn; Stellendam in April event. een Dienaar des Woords uit de classis Dordt; Ouddorp in Maart Ds. Esselink; Spijkenisse in Maart Ds. Mol; Middelharnis in April Ds. v. Lummel: Brielle in Mei event. een Dienaar des Woords uit de classis Dordt.

Nadat de assessor is voorgegaan in dankzegging, sluit de voorzitter de vergadering.

Op last der classis:

G. W. H. ESSELINK, *scriba*.

Stad a. 't H., 10 Febr. 1914.

Buitenland.

Rusland. Uit de Baltische provincien.

Ook in de Baltische provincien van Rusland is eene »zaak« aanhangig, die niet die van Jatho in Duitschland overeenkomst heeft. De predikant Stavenhagen in het stadje Bouske werd voor het consistorium van Mitau geroepen om zich te verantwoorden over zijn verhouding tot de apostolische geloofsbelijdenis. In een brochure heeft hij de twaalf artikelen bestreden, en bij de door hem geleide Godsdienstoefeningen veranderde hij de woorden: »Laat ons eenstemmig ons heilig Christelijk geloof belijden, terwijl wij met elkander zeggen,« enz. in: »ik lees de Geloofsbelijdenis onzer Kerk«, waarbij hij zich van de belijdenis uitsloot. Op grond van de samenspreking met Stavenhagen heeft het Consistorium het voor bewezen gehouden, dat het dezen predikant niet enkel te doen was om de liturgie te vernieuwen, maar dat hij tegen den inhoud der twaalf artikelen polemiseerde, »ofschoon dit doen noch met zijn bevestiging noch met de plichten die hij door zijn ambtseed op zich genomen had, in overeenstemming is.« Het Consistorium gaf Stavenhagen een »scherpe berisping«, in de verwachting dat zijn verdere houding zich niet als halsstarrig zou karakteriseeren. De gemeente nam het echter voor haren predikant op en verklaarde, dat hij velen weer voor de kerk warm gemaakt en haar »het rechte begrip van den Heiland« gegeven had.

Doch andere bedenkelijke verschijnselen werden daarna opgemerkt. De conferentie der diocese Bouske sprak op 4 December uit, dat zij eenstemmig vertrouwen stelde in Stavenhagen. De predikant Deeters richtte een uitdagend schrijven aan het Consistorium, waarin hij vroeg, waarom men hem nog niet had bestraft. »Ik kan dit alleen verklaren, als ik aanneem dat het Consistorium mijn artikel over de Godheid van Christus niet gelezen heeft. Ik heb daarin aangetoond, dat Jezus Christus niet waarachtig God genoemd kan worden«, zoo schreef hij. Bovendien heeft een aantal predikanten verklaard, dat zij ten opzichte van de apostolische geloofsbelijdenis gelijk Stevenhagen denken.

Wij zijn zeer benieuwd wat het Consistorium van Mitau straks doen zal. In elk geval is het diep te betreuren, dat in een land, waar de Evangelische kerk zulk een zwaren strijd heeft, zoovele leeraars kennelijk met de belijdenis hunner kerk gebroken hebben en dit openlijk uitspreken. Zij gevoelen zich dus sterk.

GEMENGD NIEUWS.

Het Comité »Confessionsloos" organiseert te Berlijn en elders groote samenkomsten om de menschen te bewegen, de Evangelische landskerk een scheidbrief te geven. Genoemd Comité heeft den predikant Hoecker verboden voortaan de vergaderingen die het laat houden, bij te wonen. Kennelijk vreezen de Confessionslosen het optreden van den predikant Hoecker in zijne vergaderingen. Deze predikant heeft het modernisme vaarwel gezegd en kwam tot belijdenis van het Oude Evangelie; van deezen ommekeer heeft hij getuigenis afgelegd in eene groote vergadering, en dat is ingeslagen. In den brief welken het Comité aan pastor Hoecker schreef, wordt het voorgesteld, dat Hoecker overal waar hij bij de vergaderingen aanwezig geweest was, aanleiding tot rustverstoren gegeven had. Waarheid is dat deze predikant zeer slagvaardig is, terwijl zijne houding op de vergaderingen steeds onberispelijk was.

Zonder Theologische Faculteit. Te Frankfort zal eene Universiteit verrijzen, doch zonder Theologische Faculteit. De stichters, waaronder rijke Joden, zijn van oordeel, dat de eisch om ook eene Theologische Faculteit in te stellen, tot welke confessie die ook mocht behooren, een daad van »onverdraagzaamheid" zijn zou! Godsdienstwetenschap mag aan de Universiteit te Frankfort geleerd worden, maar in de Philosophische Faculteit. Voorwaar, een teeken des tijds.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

DE SPEELMAN.

V.

VERKREGEN.

Had de kleine Louise gehoopt, dat zij nu weldra nog meer mooie geschiedenissen uit den Bijbel zouhooren, dat liep anders. Mama vertelde niet uit den Bijbel, en las hem 'evenmin met haar dochtertje.

Louise was echter juist geen kind om het zoo spoedig op te geven, en daarbij zoo gewend altijd haar zin te krijgen, dat zij ook nu volhield en telkens weer Mama aan die geschiedenissen uit den Bijbel herinnerde.

»Kind" zei moeder eindelijk, »ik heb heusch geen tijd om je uit den Bijbel te vertellen. Maar het is ook heel niet noodig. Je hebt toch Bijbelsche les bij de juffrouw". Nu, dat was ook zoo, gelijk we reeds gezien hebben. Maar ook, dat de gouvernante voorlas uit den Fransehen Bijbel, waarvan het kind nog heel weinig begreep. Daarbij ontbrak er aan dat Bijbelsch onderwijs iets, dat de kleine misschien wel voelde, maar niet uitspreken kon. De juffrouw verhaalde uit den Bijbel net als zij sprak over aardrijkskunde of geschiedenis; 't was ook een leervak en niet anders. De tuinman verhaalde misschien niet zoo geregeld en nauwkeurig als de gouvernante — hij had trouwens geen boek voor zich — maar zijn hart was er bij, en dat maakte een groot onderscheid.

Louise althans was met wat de juffrouw vertelde niet tevreden en bleef bij moeder aanhouden. De dame raakte nu in niet geringe verlegenheid. Waarschijnlijk had zij in haar jeugd allerlei geleerd, maar uit den Bijbel al heel weinig. In haar geheel Roomsche omgeving was dat kwalijk anders te verwachten. Of er zich een Bijbel bevond op het kasteel waar zij haar jeugd sleet, was zeer te betwijfelen. Werd er soms uit de Heilige Schrift gelezen, dan was het uit een boek, dat men de Evangeliën noemde en die ook grootendeels bevatte. Verder werd haar ook de Bijbelsche geschiedenis min of meer onderwezen, maar den Bijbel zelf kreeg zij daarbij nooit te zien. We weten trouwens, hoe uiterst weinig Bijbellezers er onder de Roomschen zijn.

Zoodoende kon mevrouw Van der Spronk haar dochtertje moeilijk tot gids dienen, om verhalen en gelijkenissen in den Bijbel op te zoeken. Nu zou het buitendien toch moeilijk geweest zijn het kleine meisje zelf aan het lezen te zetten. Want de eenige Bijbel op het buitenverblijf, uit welken aan tafel wel gelezen werd, was een Statenbijbel in groot formaat, voor een jong kind ook toen reeds niet al te duidelijk, en daarbij gedrukt met zoogenaamde Duitsche of eigenlijk Gothische letters. Tegenwoordig worden in ons land daarmee geen geheele boeken meer gedrukt, maar vroeger kwam dit meermalen voor, vooral bij Bijbels en kerkboeken. Er waren ook wel Bijbels in kleiner vorm en gedrukt met Latijnsche letters, gelijk wij die nu gebruiken, maar zulk een had Louise nog nooit gezien, en vond ze eerst later bij den tuinman.

Tot nog toe had het kind zich tevreden gesteld met het bekijken van de mooie platen, die in de Statenbijbel voorkwamen. Nu echter Mama in gebreke bleef haar te wijzen waar zij in den Bijbel van den Zaaier en van meer lezen kon, begon zij op eigen gelegenheid te zoeken en hier en daar iets te lezen. Spoedig echter moest zij dit opgeven: 't ging niet.

Was nu mevrouw Van der Spronk met de Schrift bekend geweest, dan had zij haar dochtertje zeker veel goeds kunnen vertellen. Maar de Bijbelkennis der dame was al zeer gering. Toen zij de Roomsche kerk verliet om tot de